

Karoliina Post
karoliina.post@laanerannavald.ee

Teie: 23.09.2026 nr 2026/1-8/1740-1
Meie: 28.09.2026 nr 12-10/26-25/2

Riigi valimisteenistuse seisukoht

Pöördusite riigi valimisteenistuse poole seisukoha saamiseks, kas 2029. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimistega samaaegselt on võimalik korraldada Lääneranna valla elanike rahvaküsitlus küsimusega „Kas soovid, et Lääneranna vald kuuluks Lääne maakonda?“.

Kehtiv õigus ei välista kohaliku rahvaküsitluse korraldamist ajaliselt samaaegselt kohaliku omavalitsuse volikogu valimistega. Seejuures tuleb siiski arvestada, et kohaliku omavalitsuse volikogu valimised ja kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) § 32¹ alusel korraldatav kohalik rahvaküsitlus on kaks erinevat õiguslikul alusel toimuvat menetlust. Nende korraldus, läbiviijad, osalejate arvestus, kasutatavad töövahendid ja tehnilised lahendused ning tulemuste kindlakstegemine peavad olema selgelt eristatavad. Eristatavus peab olema tagatud ka valija ja rahvaküsitluses osaleja jaoks. Samuti tuleb arvestada, et rahvaküsitlus ei asenda Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse kohast elanike küsitlust.

KOKS § 32¹ lõike 1 kohaselt võib volikogu otsustada korraldada omavalitsusüksuse pädevusse kuuluvas olulises kohaliku elu küsimuses rahvaküsitluse. Rahvaküsitluse täpsema korra kehtestab volikogu ning rahvaküsitluse tulemus on volikogule ja valitsusele nõuandev.

Kohaliku omavalitsuse volikogu valimisi korraldavad kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse (KOVVS) § 18 lõike 1 kohaselt riigi valimisteenistus, valla- ja linnasekretärid ning jaoskonnakomisjonid. Nende ülesanded ja pädevus valimiste korraldamisel tulenevad KOVVS-ist. Kohaliku rahvaküsitluse korraldamine ei ole riigi valimisteenistuse ega jaoskonnakomisjoni valimiseseadusest tulenev ülesanne.

Seetõttu peab rahvaküsitluse korraldus olema valimiste korraldusest eristatav ka korraldajate ja nende ülesannete osas. Kui rahvaküsitluse korraldamisse soovitakse kaasata isikuid, kes täidavad samal ajal valimiste korraldaja ülesandeid, tuleb tagada, et see ei takistaks ega mõjutaks nende KOVVS-ist tulenevate ülesannete täitmist ega tekitaks muljet, et rahvaküsitlus on osa jaoskonnakomisjoni korraldatavast hääletamisest.

Rahvaküsitluse läbiviimise koht ja valimisagitatsioon

Erilist tähelepanu tuleb pöörata rahvaküsitluse läbiviimise kohale. KOVVS § 6 lõike 2 kohaselt on hääletamisruumis valimisagitatsioon keelatud. Agitatsioonikeelu eesmärk on tagada hääletamisruumis neutraalne keskkond, kus valijat ei püüta tema valiku tegemisel mõjutada. Hääletamisruumis peab korda jaoskonnakomisjon, kelle ülesanne on muu hulgas tagada agitatsioonikeelust kinnipidamine.

Kavandatava rahvaküsitluse küsimus „Kas soovid, et Lääneranna vald kuuluks Lääne maakonda?“ puudutab kohaliku elu poliitilist küsimust, mille suhtes võivad kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel osalevad erakonnad, valimisliidud ja kandidaadid võtta erinevaid seisukohti ning mis võib kujuneda ka valimiskampaania teemaks.

Rahvaküsitluse korraldamist ennast ei saa automaatselt käsitada valimisagitatsioonina. Küll aga võib rahvaküsitlusega seotud teabe esitamine, küsitluse küsimuse käsitlemine või tegevus ühe või teise vastuse toetuseks konkreetsest sisust ja viisist sõltuvalt olla käsitatav valimisagitatsioonina. Samuti võib rahvaküsitluse korraldamine hääletamisruumis raskendada hääletamisruumi poliitilise neutraalsuse tagamist ning tekitada valijas ebaselgust selles, millised toimingud on osa ametlikust valimisprotsessist.

Seetõttu tuleb rahvaküsitlus korraldada valimiste hääletamisruumist ruumiliselt ja korralduslikult eraldi. Küsitluspunkt võib põhimõtteliselt asuda valimiste hääletamisruumiga samas hoones või selle läheduses, kuid sellisel juhul tuleb tagada, et küsitluspunkt ja hääletamisruum oleksid selgelt eristatavad ning rahvaküsitluse korraldamine, sellega seotud teave ja võimalik kampaaniategevus ei kanduks hääletamisruumi ega häiriks valimistoiminguid. Samuti tuleb jälgida, et rahvaküsitlusega seotud tegevus valimiste hääletamisruumi läheduses ei oleks oma sisu või viisi tõttu käsitatav KOVVS-i tähenduses keelatud valimisagitatsioonina.

Rahvaküsitluses osalemise õigus ja osalemise arvestus

Eraldi tuleb lahendada rahvaküsitluses osalemise õiguse kontrollimine. Volikogu valimistel hääletamise õigusega isikute ring ja KOKS § 32¹ alusel rahvaküsitluses osalema õigustatud isikute ring ei pruugi kattuda. Seetõttu tuleb rahvaküsitluse korraldamisel üheselt kindlaks määrata, kellel on õigus selles osaleda, ning tagada selle õiguse kontrollimine.

Rahvaküsitluses osalemise õiguse kontrollimiseks on KOKS-is ette nähtud eraldi õiguslik alus rahvastikuregistri andmete kasutamiseks. Volikogu valimiste elektroonilist valijate nimekirja ja valimiste infosüsteemi kasutatakse KOVVS-is sätestatud valimistoiminguteks ning neid ei saa kasutada kohaliku rahvaküsitluse läbiviimiseks ega rahvaküsitluses osalemise arvestamiseks. Vallal peab seetõttu olema rahvaküsitluses osalemise õiguse kontrollimiseks ja osalemise arvestamiseks valimistest eraldiseisev lahendus.

Kuigi kohaliku rahvaküsitluse korraldamine ei kuulu riigi valimisteenistuse pädevusse, peame valimiste korraldamise kogemusest lähtudes vajalikuks juhtida tähelepanu ka mõnele rahvaküsitluse praktilise korraldusega seotud küsimusele, mis vajavad lahendamist. Näiteks soovitame läbi mõelda, kuidas välistatakse sama isiku korduv osalemine rahvaküsitluses. See on eriti oluline juhul, kui rahvaküsitlus toimub mitmes küsitluspunktis või osalejate üle peetakse arvestust paberil. Kasutatav lahendus peab võimaldama kontrollida, kas isik on rahvaküsitluses juba osalenud, ning tagama, et sama isik ei saaks osaleda rohkem kui üks kord.

Elektrooniline rahvaküsitlus

Kui vald soovib võimaldada rahvaküsitluses elektroonilist osalemist, tuleb selleks kasutada valimistel kasutatavast elektroonilise hääletamise süsteemist eraldiseisvat tehnilist lahendust. Valimistel kasutatav e-hääletamise süsteem on ette nähtud valimiseadustes sätestatud valimistel elektrooniliseks hääletamiseks ning seda ei saa kasutada kohaliku rahvaküsitluse läbiviimiseks. Elektroonilise rahvaküsitluse korraldamiseks peab vald seega kasutama või tellima selleks sobiva alternatiivse lahenduse.

Rahvaküsitluse korraldaja vastutab kasutatava lahenduse toimimise ja turvalisuse, osalejate tuvastamise, osalemisõiguse kontrollimise, osalemise arvestuse ning tulemuste kindlakstegemise eest.

Kui kasutatav tehniline lahendus ei võimalda sama rahvaküsitluse läbiviimist paralleelselt elektrooniliselt ja paberkandjal, tuleb vallal rahvaküsitluse korraldamise viisi valides sellega arvestada. Kui rahvaküsitluses võimaldatakse osaleda nii elektrooniliselt kui ka paberkandjal, tuleb tagada, et sama isik ei saaks osaleda mõlemal viisil.

Kui elektroonilises rahvaküsitluses võimaldatakse osaleda ka füüsilises küsitluspunktis asuva arvuti või muu seadme kaudu, peab ka selline küsitluspunkt olema valimiste hääletamisruumist selgelt eraldatud. Osalejale peab olema üheselt arusaadav, et tegemist on kohaliku rahvaküsitluse, mitte valimistel elektroonilise hääletamisega.

Paberkandjal rahvaküsitlus ja valimisteks ette nähtud töövahendid

Kui vald otsustab korraldada rahvaküsitluse paberkandjal, tuleb küsitluslehtede väljastamine, osalemisõiguse kontrollimine ja osalemise arvestus, küsitluskastid, küsitluslehtede käitlemine ning tulemuste kindlakstegemine korraldada volikogu valimistest eraldi.

Valimiste elektrooniline valijate nimekiri, valimiste infosüsteem, hääletamissedelid, valimiskastid ja muud valimiste korraldamiseks ette nähtud töövahendid on ette nähtud kasutamiseks valimistel ning neid ei tohi kasutada rahvaküsitluse läbiviimiseks. Rahvaküsitluse jaoks tuleb kasutada eraldi küsitluslehti ja küsitluskaste ning nende käitlemise kord peab tulenema kohaliku rahvaküsitluse korraldamise korrast.

Ka valijale peab olema kogu protsessi vältel üheselt arusaadav, millal ta osaleb KOVVS-i alusel toimuvatel volikogu valimistel ja millal KOKS-i alusel korraldatavas kohaliku omavalitsuse rahvaküsitluses. Seetõttu peavad ka rahvaküsitluse ruum, tähistus, kasutatavad materjalid ja töövahendid võimaldama neid kahte menetlust selgelt eristada.

Kulud ja korralduslik koormus

Rahvaküsitluse korraldamise kulud tuleb eristada valimiste korraldamise kuludest. Kuigi kohaliku omavalitsuse volikogu valimiste korraldamisega seotud kulusid kaetakse seaduses sätestatud ulatuses ka kohaliku omavalitsuse eelarvest, ei muuda see rahvaküsitlust valimiste korraldamise osaks. Rahvaküsitluse korraldamisega seotud kulud tuleb seetõttu kavandada ja arvestada rahvaküsitluse kuludena ning valimiste korraldamiseks ette nähtud vahendeid ja töövahendeid tuleb kasutada nende ettenähtud otstarbel.

Lisaks soovitame enne rahvaküsitluse valimistega samale ajale kavandamist hinnata selle praktilist teostatavust ja otstarbekust. Kohaliku omavalitsuse volikogu valimiste korraldamisega kaasneb valimisperioodil tavapärasest oluliselt suurem töökoormus. Seetõttu tuleks hinnata, kas samaaegse rahvaküsitluse korraldamiseks on piisavalt personali, ruume, tehnilisi lahendusi ja muid ressursse ning kas lisakoormus võimaldab mõlemad menetlused nõuetekohaselt ja teineteist häirimata läbi viia.

Arvestades, et valimised ja rahvaküsitlus tuleb ka nende ajalisel kokkulangemisel sisuliselt läbi viia eraldiseisvate menetlustena ning nende korraldajad, osalejate arvestus, töövahendid, tehnilised lahendused ja kulud peavad olema eristatavad, soovitame vallal hinnata ka seda, kas rahvaküsitluse korraldamine just valimistega samal ajal annab sellise korraldusliku eelise, mis kaalub üles samaaegse korraldamisega kaasneva täiendava koormuse ja vajaduse tagada kahe

menetluse selge eraldatus. Kui sellist eelist ei ole, võib olla otstarbekam korraldada rahvaküsitlus valimistest erineval ajal.

Kokkuvõttes ei välista kehtiv õigus kohaliku rahvaküsitluse korraldamist ajaliselt samaaegselt kohaliku omavalitsuse volikogu valimistega. Sellisel juhul tuleb aga tagada, et valimised ja rahvaküsitlus oleksid õiguslikult, menetluslikult, korralduslikult ja tehniliselt selgelt eraldatud ning ka valijale ja rahvaküsitluses osalejale üheselt eristatavad. Valimiste korraldamiseks ette nähtud andmeid, infosüsteeme ja töövahendeid ei saa kasutada rahvaküsitluse läbiviimiseks. Samuti tuleb tagada rahvaküsitluses osalemise õiguse kontrollimine ja korduva osalemise välistamine ning arvestada KOVVS-is sätestatud valimisagitatsiooni piirangutega. Rahvaküsitluse korraldamine ei tohi häirida ega mõjutada valimiste nõuetekohast läbiviimist.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Arne Koitmäe

Riigi valimisteenistuse juht